

5. Ker se ni mogoče v kritični oceni lotiti vseh vprašanj, ki jih odpira Slovensko-češki slovar, je na koncu nujno spregovoriti še o prevodu slovenskih besed v češki jezik. Slovenske poimenovalne enote so ohraplo in netočno prevedene, pogosto z velikim številom čeških ekvivalentov. V mnogih primerih res ustreza slovenskemu izrazu več čeških leksikalnih enot (*prihajati* — *přicházet*, *přijíždět*, *rozvoj* — *rozvoj*, *vývoj*), vendar pa lahko najdemo številnim slovenskim besedam stilno in vsebinsko podobne heteronime: *kozarec* — *sklenice*, *čaša* — *číše*, *kupa* — *pohár*, *pokal* — *pohár*, *kelih* — *kalich*; kakšno denotacijo imajo te besede v konkretnem besedilu, bo moral uporabnik sam razbrati. Te vrste spodrseljavej je v slovarju kar precej (prim. gesla *sodoben*, *nujen*, *pereč* in *nastanek*, *začetek*, *početek*). Mestoma so prevodi napačni (*bajka* — *bajka*; pravilno *bajka* — *báje*, *mýtus*), nepopolni (*gagati* — *mlít* z *posledního*, *tonout se*, *dušit se*; torej le sekundarni ekspresivni pomen, izpuščen pa je primarni onomatopoeični ekvivalent *kejhat*) ali pa niso v skladu s sodobno normo (*vozníško dovoljenje* — *vůdčí list*, kar je že na periferiji rabe, zamolčana pa je danes živa dvobesedna zveza *řidičský průkaz* ali pogovorno *řidičák*). Dvojezični slovar bi moral odpreti pot dvobesednim poimenovalnim zvezam, saj jih je treba enakovredno pojmovati kot enobesedne lekseme (*dnevna soba* — *obývací pokoj*, *delovna soba* — *pracovna*, *pogovorni jezik* — *běžně mluvený jazyk*) in bi s tem predstavili slovensko resničnost bolj popolno in v širšem obsegu.

Slovensko-češki slovar bo moral glede na pomanjkanje tovrstnih priročnikov na našem trgu služiti vsem tistim, ki se želijo naučiti češkega jezika, neustrezno pa bo informiral češke interesente, ki jih zanima slovenščina in slovenska problematika.

Albina Lipovec
Filozofska fakulteta v Ljubljani

Pomembno delo hrvaškega imenoslovja

Leksik prezimena Socialističke Republike Hrvatske. Urednika dr. Valentin Putanec in dr. Petar Šimunović; urednik Danijel Alerić in Dragutin Raguž. Institut za jezik, Zagreb; Nakladni zavod Matice Hrvatske. Za izdajatelja dr. Božidar Finka in Pero Budak. Zagreb 1976, str. XIV + 772.

Šestnajst let po znani Miklošičevi razpravi *Die Bildung der slavischen Personennamen*

(1860) je objavil Tomo Maretić še danes nepogrešljivo delo z naslovom *O narodnim imenima i prezimenima u Hrvata i Srba* (Rad JAZU 81, str. 81—146; 82, str. 69—154), ki je pri naših sosedih še dolga desetletja spodbujalo k razmišljanju o imenih in raziskovanju njihove zgodovine in izvora. Že izbor onomastične bibliografije, ki obsega nad tristo enot (objavljena kot dodatek pričujočemu slovarju na str. 769—772), nam pokaže, da so se z vprašanji antroponomastike ukvarjali pomembni domači in tuji jezikoslovci, zgodovinarji in etnologi, vendar je bilo delo v glavnem razdrobljeno in metodološko neuskklajeno. Bogato hrvaško onomastično gradivo je »uskladščeno« in deloma razloženo v najobsežnejšem slovenskem slovarju *Rječniku hrvatskoga i srpskoga jezika* JAZU, ki je začel izhajati leta 1880 in bo pred svojo stoletnico izhajanja končan s triindvajseto knjigo; najbolj cenjen prispevek hrvaški onomastiki pa je dal v svojih delih avtor etimološkega slovarja Petar Skok, ki se je leta 1954 v okviru Instituta za jezik JAZU zavzel za organizirano zbiranje in raziskovanje onomastičnega gradiva in formiral »delovno enoto za onomastiko«, ki se je pozneje preimenovala v »odbor za onomastiko«, katerega naloga je bila (med drugimi), da pripravi slovar sodobnih priimkov v SRH; podobno nalogo so v okviru medakademijskega odbora za onomastiko sprejele tudi druge republike.

Z delom za slovar so začeli leta 1958 (dve leti po Skokovi smrti), ko je Zavod za statistiko SRH predal odboru za onomastiko v obdelavo gradivo ljudskega štetja iz leta 1948 (popisne liste za blizu milijon gospodinjstev), v katerem je manjkalo samo popis za mesto Crikvenico, zato so ga nadomestili s priimki po štetju iz leta 1930, in priimkovni fond za okraj Buje, ki je bil leta 1948 še v coni A (za to območje je mogoče najti ustrezne podatke v *Cadastre National de l'Istrie*, 1946, po štetju 1945).

Po petnajstih letih je kolektiv notranjih in zunanjih sodelavcev JAZU pripravil slovar za tisk; gre za abecedni seznam vseh (podčrtal F. J.) priimkov na območju SRH, in ob vsakem je dana še informacija o tem, v katerem kraju (po abecedi) in okraju je bil priimek zapišan, koliko je nosilcev priimka v posameznem kraju; v oklepaju je dodano še število gospodinjstev. Če je v oklepaju minus, pomeni, da je priimek »brez gospodinjstva«, se pravi, da je v nekem kraju navzoč samo »časasno«. Škoda, da ni na koncu vsakega stolpca navedeno

še skupno število pogostnosti vsakega priimka.

Po nekaj sondah in približni oceni je v slovarju okrog 80 tisoč priimkov (morda celo nekaj več); njihov sestav je glede izvora, besedotvorne zgradbe in pisnih variant silno pester, saj predstavlja v malem tudi svoje sosede, pa tudi Čehe, Slovake, Nemce idr. Posebno vrednost ima slovar za slovensko imenoslovje; na eni strani so očitne enakšne tvorbe na območju jezikovne meje (kajkavsko, istrsko-primorsko), na drugi pa priča o močnih migracijah v času turških vpadov, pozneje pa, narobe, posamezni slovenski priimki globoko v hrvaškem zaledju pričajo o naših delavcih in uslužbencih na Hrvaškem.

Slovar priimkov v SRH ni samo impozantno delo, ki govori o preiščenem in načrtnem prizadevanju avtorjev, o njihovi vztrajnosti in delovni disciplini; njegova koristnost je vsestranska: je čisto praktičen priročnik za najrazličnejše ustanove, delovne organizacije in posameznike, obenem pa je tudi zanesljiva osnova in vir za jezikoslovno raziskovanje lastnih imen in leksike sploh, nepogrešljiv bo tudi za zgodovinarje, sociologe, etnologe, pravnike itd.

Leksik prezimena SRH ima tudi v slovenskem imenoslovju posebno mesto, saj se drugi jeziki oz. narodi s tako popolno izdajo svojih priimkov še ne morejo postaviti. *Začasni slovar slovenskih priimkov*, ki ga je v redakciji Franceta Bezlaja izdala na ciklostilu SAZU (1974), je v svoji zasnovi podobno delo, temelji na popisu iz leta 1931 (deloma tudi 1948), vendar ne upošteva krajev (samo okraje) in ne daje informacije o številčni zastopanosti posameznega priimka. Slovarja priimkov za SR Makedonijo (na podlagi štetja iz leta 1961) in SR BiH (štetje leta 1948) pripravljajo za tisk v Skopju in Sarajevu.

Valentin Putanec je v *Predgovoru* napisal *Esej o jezičnem znaku i onomastici te o antroponimiji u Hrvatskoj* (str. V—XIV), ki vpeljuje bralca v sodobno teorijo imenoslovja, v indoevropsko in slovansko antroponimijo in ga seznanja z zgodovino imenoslovja na Hrvaškem ter s postopki okrog nastajanja *Leksika*, z načinom njegove uporabe. Ta esej in bibliografski dodatek (V. Putanec) sta nujno dopolnilo slovarju; teoretičnemu delu bi mogoče lahko očitali, da je za nejezikoslovca preveč nasičen z novo terminologijo in nekoliko neuglašen z naslednjimi tremi (širše razumljivi)

razdelki. Uporabnik slovarja (posebno nedomačin) bi bil najbrž zelo vesel zemljevida SRH, ki bi ponazarjal administrativno ureditev republike leta 1948 (z imeni okrajev), in seznama vseh krajev, ki so ob priimkih navedeni. Najbrž bi presešla stanje véde bralčeva želja, da bi bili priimki opremljeni tudi z naglasom, čeprav bi bilo vredno o tem vprašanju v predgovoru spregovoriti.

Pri listanju tiskarsko zglednega slovarja se nam ponujajo nekatere primerjave s slovenskimi priimki. Priimek *Horvat* po pogostnosti daleč presega vse druge priimke (trditev Stjepana Sekereša — Onomastica Jugoslavica 2 (1970), 189 — da so nosilci priimka *Horvat* večinoma iz Madžarske, ni utemeljena); tudi v Sloveniji priimek *Horvat* in *Hrovat* presežeta *Novaka*, ki je sicer številčno pri nas na prvem mestu. Zanimivo je, da je na Hrvaškem varianta *Hrovat* skoraj popolnoma neznana, pri nas pa je zelo udomačena na jugu in zahodu. Na mestnem območju Zagreba je bilo leta 1948 kar 1826 prebivalcev s priimkom *Horvat*, medtem ko je bilo *Novakov* 1274 (2. mesto); zelo številni so v Zagrebu še: *Kovačić*, *Kovač*, *Babić*, *Novosel*, *Kolar*, *Kos*, *Lončar*, *Filipović*, *Božić*, *Marković*. Nekoliko bolj množični kot v Sloveniji so tu priimki z izhodiščem v koledarskih imenih; preseneča visoka frekvenca matronimikov *Katić*, *Klarić*, *Magdić* idr., pa madžarski priimek *Tot*, ki pomeni prvotno Slovaka, Slovenca, verjetno pa tudi Slavonca. Priimek *Slovenec* srečamo v Zagrebu in v Hrvatskem Zagorju, nekaj pa jih je prešlo tudi na našo stran (nekdanji krški okraj).

Skoraj neverjetno je, da v slovarju takšnega obsega in zahtevnosti ni najti tiskarskih napak; kakšen tiskarski škrt se je vtihotapil v bibliografskih vredkih (npr. *Byzantinischen* namesto *-sche* (771), *Movoznanstvo* (2 X) namesto *Movoznanstvo* (772) in v *Eseju* (npr. *agloglotni* nam. *aloglotni*; pa »nesrečni« priimek *Miklošič*, ki ga v opombah pišejo z našim *-č*, v besedilu (XIII) pa je *Miklošić*). Tu in tam se je primerila kakšna nerodnost v abecedni razvrstitvi, npr. na str. 269 je priimek *Jurcan* pred *Jurca*, in na str. 491 je *Picikoš* med priimkom *Pecik* in *Peciković*.

Nobenega dvoma ni, da je *Leksik prezimena SRH* izjemen dosežek odbora za onomastiko JAZU v Zagrebu.

Franc Jakopin
Filozofska fakulteta v Ljubljani